

ตัวละครทั้งหกตามหานักประพันธ์

ลุยจี ปิรันเดลโล เขียน
นันทวรรณ ชาญประเสริฐ แปลจากภาษาอิตาลี

อ่านอิตาลี
alla letteratura italiana

ตัวละคร

พ่อ

แม่

ลูกเลี้ยง (ผู้หญิง)

ลูกชาย

เด็กหนุ่ม

เด็กหญิง

(สองคนหลังไม่ได้พูด)

มาตามปาเซ (เรียกมาทีหลัง)

นักแสดงในคณะละคร

ผู้จัดการ – ผู้กำกับการแสดง
นักแสดงนำหญิง
นักแสดงนำชาย
นักแสดงประกอบหญิง
นักแสดงหญิง (สาว)
นักแสดงชาย (หนุ่ม)
นักแสดงชายหญิงคนอื่นๆ
ผู้กำกับเวที
ผู้บอกบท
ผู้ดูแลอุปกรณ์ประกอบฉาก
ช่างทำฉาก
เลขาผู้กำกับการแสดง
ยามเฝ้าประตูโรงละคร
คนจัดฉากและคนยกฉาก

ตอนกลางวัน บนเวทีละคร

หมายเหตุ ละครเรื่องนี้ไม่มีฉาก และไม่แบ่งเป็นองก์ การแสดงจะหยุดพักครั้งแรกตอนที่ผู้กำกับการแสดงและหัวหน้าตัวละครกลับเข้าไปร่างบท และนักแสดงลงจากเวที โดยเปิดม่านทิ้งไว้ ครั้งที่สองตอนที่ช่างทำฉากเข้าใจผิดปิดม่าน

เมื่อผู้ชมเข้ามาในโรงละครจะเห็นม่านเปิดอยู่ บนเวทีมีลักษณะเหมือนเป็นตอนกลางวัน ไม่มีการจัดฉาก ว่างเปล่า และมีดสตัวเพื่อให้ผู้ชมรู้สึกตั้งแต่แรกว่าการแสดงยังไม่พร้อม

บันไดสองข้างเวทีซ้ายขวาจะเป็นทางเชื่อมระหว่างเวทีกับส่วนที่นั่งของผู้ชม

บนเวทีมีฝ้าครอบช่องผู้บอกรับทวงอยู่ใกล้ๆ กับช่องดังกล่าว

ด้านหน้าเวทีอีกฟากหนึ่งมีโต๊ะกับเก้าอี้สำหรับผู้กำกับการแสดงอย่างละหนึ่งตัว ตั้งหันหลังให้ผู้ชม

โต๊ะอีกสองตัว ตัวหนึ่งใหญ่ ตัวหนึ่งเล็ก ตั้งไว้ด้านหน้าเวที และมีเก้าอี้หลายตัวตั้งรอบๆ เพื่อต้องใช้ในการซ้อม เก้าอี้ตั้งกระจายกันอยู่ทั้งด้านซ้ายและด้านขวาสำหรับให้นักแสดงนั่งเปียโนหลังหนึ่งตั้งหลบมุมอยู่ที่ท้ายเวที แทบจะมองไม่เห็น

เมื่อปิดไฟบริเวณส่วนที่นั่งของผู้ชม จะเห็นช่างทำฉากเดินออกมาจากประตูข้างเวที เขาสวมเสื้อแบบคนงานสีน้ำเงินหม่น มีถุงเครื่องมือห้อยติดเข็มขัด เขาหยิบไม้กระดานที่ใช้ประกอบฉากสองสามแผ่นจากมุมหนึ่งท้ายเวที แล้วนำไปวางด้านหน้าเวที ก่อนจะคุกเข่าลงตอกตะปู ครั้นผู้กำกับเวทีได้ยินเสียงค้อนก็วิ่งออกมาจากประตูห้องแต่งตัว

ผู้กำกับเวที “เฮ้ย! ทำอะไรนั่นนะ”

ช่างทำฉาก “ทำอะไร ก็ตอกตะปูนะสิ”

ผู้กำกับเวที “ตอนนี้นี่นะ (ดูเวลา) สิบบโมงครึ่งแล้ว เตียวผู้กำกับ

ก็จะมาคุมซ้อมละคร”

ช่างทำฉาก “อู๊ยะ! ต้องให้เวลาผมทำงานบ้างสิ”

ผู้กำกับเวที “ให้ แต่ไม่ใช่ตอนนี้”

ช่างทำฉาก “แล้วตอนไหนล่ะ”

ผู้กำกับเวที “ตอนที่ไม่ใช่เวลาซ้อม เอ้าเร็ว ขนของออกไปให้หมด ผมจะได้จัดฉากละครเรื่อง ‘เล่นตามบท’ องค์กรที่สอง”

ช่างทำฉากบ่นฮึดฮัดพลางเก็บไม้กระดานออกไป ขณะเดียวกันกับที่บรรดานักแสดงชายหญิงทยอยกันออกมาทางประตูข้างเวที ตอนแรกมาทีละคน ต่อมาจับคู่กันมาตามใจชอบ ทั้งหมดมีประมาณเก้าหรือสิบคน ตามจำนวนที่กำหนดไว้ว่าวันนั้นต้องมาซ้อมละครของปีรันเดลโลเรื่อง “เล่นตามบท” ขณะที่นักแสดงเดินออกมาก็ทักทายผู้กำกับเวที และทักทายกันเอง บางคนเดินไปที่ห้องแต่งตัว บางคนหยุดอยู่บนเวที รอผู้กำกับการแสดงมาซ้อมหนึ่งในบรรดาคนที่รอคือผู้บอกรบ ซึ่งเขาแขนหนีบม้วนบทละครไว้ระหว่างที่ทุกคนรอก็จับกลุ่มคุยกัน นั่งบ้าง ยืนบ้าง บางคนจุดบุหรี่สูบ บางคนบ่นไม่พอใจบทที่ได้รับ บางคนอ่านข่าวในนิตยสารการละครให้เพื่อนนักแสดงฟัง ควรจะให้นักแสดงทั้งหญิงและชายแต่งกายด้วยเสื้อผ้าสีสันสดใส และให้ฉากแรกนี้มีลักษณะสดใสรุ่งเรืองครู่ต่อมานักแสดงชายคนหนึ่งเดินไปนั่งที่เปียโน และเล่นเพลงเดินรำแล้วนักแสดงหนุ่มสาวก็ลุกขึ้นเต้นรำ

ผู้กำกับเวที (ตบมือเรียกให้ทุกคนอยู่ในระเบียบ) “เลิก! เลิก! ผู้

“กำกับมาแล้ว!”

ดนตรีพลันเงียบเสียง ทุกคนหยุดเต้นรำทันที นักแสดงพากันหันไปมองทางบริเวณที่นั่งของผู้ชม เห็นผู้กำกับการแสดงเดินเข้ามา เขาสวมหมวกซาดี แขนข้างหนึ่งหนีบไม้เท้า ปากคาบชิการ์มวนโต ขณะที่เขาเดินมาตามทางเดินระหว่างที่นั่ง นักแสดงทักทายเขา จากนั้นเขาก็ขึ้นบันไดข้างเวที เลานำพัสดุไปรษณีย์เข้ามาให้ ซึ่งประกอบด้วยหนังสือพิมพ์กับปีกบทละคร

ผู้กำกับการแสดง “แล้วจดหมายล่ะ”

เลขา “ไม่มีครับ พัสดุไปรษณีย์มีอยู่แค่นี้”

ผู้กำกับการแสดง *(ยื่นปีกบทละครคืนให้)* “คุณช่วยเอาไปไว้ในห้องแต่งตัวของผมที” *(จากนั้นก็มองดูรอบ ๆ แล้วหันไปพูดกับผู้กำกับเวที)* “มองไม่เห็นเลยคุณ ให้คนเปิดไฟหน่อยสิ”

ผู้กำกับเวที “ได้ครับ”

ผู้กำกับเวทีเดินไปสั่งการ หลังจากนั้นครู่หนึ่งบนเวทีด้านขวามือซึ่งมีบรรดานักแสดงอยู่ก็สว่างจ้าด้วยแสงไฟสีขาว ผู้บอกรบเท้าประจำที่ในช่องของตน เปิดไฟ และกางบทละครไว้เบื้องหน้า

ผู้กำกับการแสดง *(ตบมือ)* “เริ่มได้ๆ” *(พูดกับผู้กำกับเวที)* “ขาดใครมั๊ย”

ผู้กำกับเวที “ขาดนางเอกครับ”

ผู้กำกับการแสดง “ตามเคย! (ดูนาฬิกา) ซ้ำไปสิบนาทีแล้ว คุณช่วยลงบันทึกไว้ที เธอจะได้หัดมาซ้อมให้ตรงเวลา”

เขาพูดยังไม่ทันขาดคำก็ได้ยินเสียงนักแสดงนำหญิงดังมาจากทางเข้าโรงละคร

นักแสดงนำหญิง “อย่าลงนะคะ! อย่าลง! ฉันมาแล้วคะ! มาแล้ว!”

นักแสดงนำหญิงสวมชุดสีขาว และหมวกใบเบ้อเร่อเท่อ อุ้มสุนัขตัวเล็ก ๆ น่ารัก เธอวิ่งมาตามทางเดินระหว่างที่นั่ง แล้วรีบขึ้นบันไดไปบนเวที

ผู้กำกับการแสดง “คุณต้องให้คนรอทุกครั้งเลยนะ”

นักแสดงนำหญิง “ขอโทษค่ะ ฉันหารถนั่งมาอยู่ตั้งนาน ตั้งใจจะมาให้ทันเวลา แต่ที่พวกคุณก็ยังไม่ได้เริ่มกันเลยนี่คะ และฉันก็ไม่ได้เข้าฉากแรกด้วย” (เรียกชื่อของผู้กำกับเวทีพร้อมกับส่งสุนัขให้เขา) “คุณช่วยเอาไปขังไว้ในห้องแต่งตัวของฉันที”

ผู้กำกับการแสดง (บ่นนิ่มง่า) “หมาก็พามา ยิ่งกับว่าแถวนี้มีน้อยนัก ยิ่งงั้นแหละ” (ตบมืออีกครั้ง แล้วหันไปพูดกับผู้บอกรับ) “พร้อมนะ ‘เล่นตามบท’ องค์กรที่สอง” (นั่งลงบนเก้าอี้) “ใครเข้าฉากบ้าง”

บรรดานักแสดงถอยจากด้านหน้าเวทีออกไปอยู่ข้างๆ ยกเว้นสามคนที่จะซ้อม นักแสดงนำหญิงไม่สนใจฟังคำถามของผู้กำกับ การแสดง เดินไปนั่งที่โต๊ะตัวหนึ่งด้านหน้าเวที

ผู้กำกับแสดง (พูดกับนักแสดงนำหญิง) “คุณเข้ามาที่นี่หรือ”

นักแสดงนำหญิง “เปล่าค่ะ”

ผู้กำกับแสดง (หยุดหงิด) “อ้าว! ถ้าอย่างนั้นก็ถอยออกไปสิ แล้วกัน!”

นักแสดงนำหญิงลุกขึ้นไปนั่งร่วมกับนักแสดงคนอื่นๆ ซึ่งถอยออกไปก่อนหน้านั้น

ผู้กำกับแสดง (พูดกับผู้บอกบท) “เริ่มได้ เริ่มได้”

ผู้บอกบท (อ่านบท) “ในบ้านของเลโอเน กาลา ในห้องแปลกๆ ห้องหนึ่งซึ่งเป็นทั้งห้องรับประทานอาหารและห้องทำงาน”

ผู้กำกับแสดง (พูดกับผู้กำกับเวที) “ให้เป็นห้องสี่แดง”

ผู้กำกับเวที (เขียนลงกระดาษ) “สี่แดง ตกลงครับ”

ผู้บอกบท (อ่านบทต่อ) “โต๊ะอาหารจัดเรียบร้อย บนโต๊ะเขียนหนังสือมีหนังสือกับเอกสารวางอยู่ มีชั้นหนังสือ ตู้กระจกใสอุปกรณ์สำหรับโต๊ะอาหารครบครัน ประตูท้ายห้องติดกับห้องนอนของเลโอเน ประตูด้านซ้ายติดกับห้องครัว ประตูหลักอยู่ด้านขวา”

- ผู้กำกับการแสดง (ลุกขึ้นชี้นิ้ว) “ทุกคนฟังให้ดี ทางนั้นคือประตูหลัก ทางนี้คือห้องครัว” (หันไปพูดกับนักแสดงคนที่จะเล่นบทไฮเครติส) “คุณจะเข้าและออกทางนี้” (พูดกับผู้กำกับเวที) “คุณทำประตูที่ท้ายห้องนะ แล้วก็ติดมานะ” (กลับลงนั่ง)
- ผู้กำกับเวที (เขียนลงกระดาษ) “ตกลงครับ”
- ผู้บอกบท (อ่านต่อ) “ฉากแรก เลโอเน กาลา, กุยโด เวนันชี, ฟิลิปโป ฉายา ไฮเครติส” (ถามผู้กำกับการแสดง) “ผมต้องอ่านบทกำกับการแสดงด้วยไหมครับ”
- ผู้กำกับการแสดง “อ่านสิ! บอกเป็นร้อยครั้งแล้วนะคุณ!”
- ผู้บอกบท (อ่านต่อ) “มานเปิด เลโอเน กาลา ซึ่งสวมหมวกพ่อครัวและผ้ากันเปื้อน กำลังตั้งใจดูไข่ในชามด้วยทัพพีไม้ ฟิลิปโปก็กำลังตีไข่ใบ ภายหลังก็แต่งชุดพ่อครัวเหมือนกัน ส่วนกุยโด เวนันชีนั่งฟัง”
- นักแสดงนำชาย (ถามผู้กำกับ) “ขอโทษครับ ผมต้องสวมหมวกพ่อครัวจริงๆ เหนือครับ ไม่สวมไม่ได้หรอก”
- ผู้กำกับการแสดง (ได้ยินแล้วคุณ) “ก็คงจะยังนั่นสิคุณ! ถ้ามีเขียนไว้ในนั้น” (ชี้ไปที่บทละคร)
- นักแสดงนำชาย “แต่มันดูตลกนะครับ!”
- ผู้กำกับการแสดง (ลุกพรวดขึ้นด้วยความโมโห) “ตลกเหวอ! ตลกแล้วจะให้ผมทำยังไง ก็ในเมื่อไม่มีละครดี ๆ จากฝรั่งเศสมาให้เราแล้ว ทำให้ต้องลดตัวลงไปแสดงละครของปีรันเดลโล ซึ่งใครเข้าใจก็ถือว่าเก่ง ทำมาแบบจะไม่

ให้ใครพอใจเลยสักคน ทั้งนักแสดง นักวิจารณ์ และคนดู” (นักแสดงพากันหัวเราะ เขาจึงเดินเข้าไปกระแทกเสียงใส่นักแสดงนำชาย) “ใส่ครับคุณ! ใส่หมวกพ่อครัว! แล้วก็ตีไข่! คุณคิดว่าพอตีไข่แล้วจะไม่มีอะไรอย่างอื่นให้ทำอย่างนั้นรึ คุณเข้าใจผิดถนัด! คุณต้องเป็นตัวแทนของเปลือกไข่!” (บรรดานักแสดงหัวเราะอีก และออกความเห็นกันในเชิงประชดประชัน) “เจียบ! แล้วเวลาผมอธิบายอะไรก็ให้ฟังด้วย!” (กลับไปพูดกับนักแสดงนำชาย) “ครับคุณเปลือกไข่ เปลือกไข่ซึ่งหมายถึงรูปทรงอันว่างเปล่าของเหตุผล ไม่มีเนื้ออันเต็มแน่นของสัญชาตญาณ ซึ่งตาบอด! ตามบทคุณคือเหตุผล ส่วนภรรยาของคุณคือสัญชาตญาณ เพราะฉะนั้นในบทบาทที่คุณสวมคุณจึงเจตนาที่จะเป็นหุ่นเชิดของตัวเอง คุณเข้าใจมั๊ย”

นักแสดงนำชาย (อ้าแขน) “ไม่เข้าใจครับ”

ผู้กำกับการแสดง (กลับไปนั่งที่) “ผมก็ไม่เข้าใจเหมือนกัน ซ้อมต่อๆ แล้วพวกคุณจะมาชมผมในตอนหลัง (น้ำเสียงเป็นกันเอง) คุณอย่าลืมนะ ยืนให้คนดูเห็นหน้าคุณสักสามส่วนสี่ ถ้าไม่อย่างนั้น ทั้งบทสนทนาที่คลุ้มเครือ และคุณซึ่งจะไม่พูดอะไรให้คนดูได้ยิน จะพากันฉิบหายทั้งหมด (ตบมืออีกครั้ง) ทุกคนฟังทางนี้ เราจะเริ่มกันแล้ว!”

ผู้บอกบท “ขอโทษครับ ผู้กำกับ ผมขออนุญาตเอาฝาครอบมาบังหัวได้ไหมครับ ลมค่อนข้างแรง”

ผู้กำกับการแสดง “ได้ ได้ เอามาบังเลย”

ขณะนั้นยามเฝ้าประตูซึ่งสวมหมวกติดแถบบอกตำแหน่งเดินเข้ามาในโรงละคร ผ่านทางเดินระหว่างที่นั่ง เข้าไปใกล้ๆ เวทีเพื่อแจ้งให้ผู้กำกับการแสดงทราบว่าตัวละครทั้งหมดมาแล้ว ตัวละครเหล่านั้นเข้ามาในโรงละครเช่นกัน และเดินตามยามไปห่างๆ หน้าตาเหลือหลามองซ้ายมองขวา

ท่านใดที่ประสงค์จะลองสร้างละครเรื่องนี้ จะต้องพยายามอย่างเต็มที่ที่จะไม่ให้เกิดความสับสนระหว่าง “ตัวละครทั้งหก” และ “นักแสดงในคณะละคร” การกำหนดที่ทางของทั้งสองกลุ่มบนเวทีไว้ในบททำกับการแสดงคงจะมีประโยชน์อย่างแน่นอน เช่นเดียวกับการใช้แสงไฟต่างสีส่อง แต่วิธีที่เหมาะสมและทรงประสิทธิภาพที่สุดที่จะขอแนะนำไว้ในที่นี้ คือการใช้หน้ากากพิเศษสำหรับตัวละคร เป็นหน้ากากที่ทำขึ้นจากวัสดุที่โดนเหงื่อแล้วไม่อ่อนนิ่ม แต่ก็เบาพอที่นักแสดงจะสวมได้ ตัดเจาะให้มีรูตรงตา จมูก และปาก นอกจากนั้นวิธีนี้ยังจะตีความหมายของละครเรื่องนี้ได้ลึกซึ้งอีกด้วย เพราะ “ตัวละคร” ต้องไม่ปรากฏให้เห็นเหมือน “วิญญาณ” แต่เหมือน “ความจริงที่สร้างขึ้น” เป็นจินตนาการที่ประกอบสร้างขึ้นและเปลี่ยนแปลงไม่ได้ ดังนั้นจึงเป็นจริงและคงที่มากกว่าธรรมชาติของนักแสดงซึ่งเปลี่ยนไปเปลี่ยนมา หน้ากากจะช่วยให้เกิดความรู้สึกว่า ตัวละครเป็นร่างที่สร้างขึ้นเพื่อศิลปะ และตัวละครแต่ละตัวก็

คงสีหน้าที่ฉายความรู้สึกเบื่องลิกของตนอย่างไม่เปลี่ยนแปลง กล่าวคือ สำหรับพ่อเป็น “ความรู้สึกผิด” สำหรับลูกเลี้ยง “การแก้แค้น” สำหรับลูกชาย “ความรังเกียจเหยียดหยาม” และสุดท้าย “ความปวดร้าว” สำหรับแม่ผู้มีน้ำตาเทียนติดไว้ตรงขอบตาซ้า และเป็นทางบนแก้ม เช่นที่เราเห็นบนรูปปั้นและภาพวาดของ “แม่พระมหาทูร์ช” ที่อยู่ในโบสถ์ ชุดที่ตัวละครสวมใส่ก็ให้ทำจากผ้าชนิดพิเศษ และตัดเย็บแบบพิเศษ แต่ไม่แปลกประหลาด จีบผ้าแข็ง ลักษณะความโป่งพองของผ้าดูคล้ายของรูปปั้น กล่าวโดยรวมก็คือ เป็นแบบที่เห็นแล้วไม่รู้สึกว่า เป็นชุดที่ทำจากผ้าที่หาซื้อได้ในร้านทั่วไปในเมือง หรือตัดเย็บโดยช่างธรรมดา ๆ

พ่อจะอายุราว ๆ ห้าสิบปี หัวเถิกแต่ไม่ถึงกับล้าน ผมและขนสีเหลืองอมแดง หนวดหนาและม้วนเล็กน้อยอยู่เหนือริมฝีปากที่ยังสดชื่น ซึ่งมักจะแยมยิ้มอย่างไม่แน่ใจขึ้นมาเฉย ๆ ผิวขาวซีด โดยเฉพาะอย่างยิ่งบริเวณหน้าผากกว้าง ดวงตากลมรี นัยน์ตาสีฟ้าแวววาวและคมกริบ สวมกางเกงสีอ่อน เสื้อแจ็คเก็ตสีคล้ำ บางครั้งพูดจาไพเราะหวานหู บางครั้งกระแทกกระทั้นดุดัน

แม่มีท่าทางหวาดกลัว และถูกกดทับด้วยความอภัยคอดสูที่หนักเกินทน คลุมหน้าด้วยพรายนหนาแบบของหญิงหม้าย สวมชุดเรียบ ๆ สีดำ เมื่อเลิกผ้าคลุมหน้าของเธอขึ้นจะเห็นใบหน้าที่ไม่แสดงความทุกข์ทรมาน แต่ซีดเหมือนขี้ผึ้ง เธอมักก้มหน้ามองพื้นอยู่เสมอ

ลูกเลี้ยง อายุสิบแปดปี จัดจ้าน ก้ำกั้น แทบจะไร้ยางอาย หน้าตาสวยมาก สวมชุดไว้ทุกข์เหมือนแม่ แต่เป็นชุดที่สวยงาม

สะดุดตา เธอแสดงสีหน้ารำคาญน้องชายผู้มีท่าทางเหนียมอาย เศร้าสร้อย และเหลวไหลเล็กน้อย **เด็กหนุ่ม**ผู้เฒ่าเวทมนคนนั้นอายุ สิบสี่ปี แต่งดำเช่นกัน ส่วนกับน้องสาวซึ่งเป็นเด็กหญิงวัยประมาณ สี่ขวบ เธอกลับแสดงสีหน้าเอืออทรอย่างเห็นได้ชัด **เด็กหญิง**สวม ชุดสีขาว คาดแถบผ้าไหมสีดำที่เอว

ลูกชายอายุยี่สิบสองปี รูปร่างสูง สะกดความรู้สึกรังเกียจ เหยียดหยามที่มีต่อ**พ่อ**จนตัวแทบจะแข็งทื่อ หน้าบึ้งมอง**แม่**อย่าง ไม่ยินดียินร้าย สวมเสื้อนอกสีม่วง ผ้าพันคอผืนยาวสีเขียว

ยาม (ถือหมวกไว้ในมือ) “ขอประทานโทษขอรับท่าน”

ผู้กำกับการแสดง (เสียงห้วน ไม่สุภาพ) “มีอะไรอีกล่ะ”

ยาม (พูดอวย ๗) “มีคนมาถามหาท่านขอรับ”

ผู้กำกับการแสดงและนักแสดงพากันแปลกใจ มองจากเวทีลง ไปทางบริเวณที่นั่งของผู้ชม

ผู้กำกับการแสดง (ไม่โห่ขึ้นมาอีกครั้ง) “นี่ผมกำลังซ้อมละครอยู่นะ! พวก คุณก็รู้ว่าช่วงซ้อมใครจะเข้ามาไม่ได้” (หันไปทางท้าย โรงละคร) “พวกคุณเป็นใครครับ ต้องการอะไร”

พ่อ (เดินนำหน้าคนอื่น ๆ เข้ามาจนถึงบันไดข้างเวที) “พวกเรา มาตามหานักประพันธ์ครับ”

ผู้กำกับการแสดง (กึ่งงกึ่งอุน) “ตามหานักประพันธ์ นักประพันธ์ไหน”

พ่อ “คนไหนก็ได้ครับ”